

תביאמו ותטעמו בהר נחלתך

תְּבִיאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהַר נַחֲלֶתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת ה' מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי פּוֹנֵנוּ יְדִיד: (שמות טו ז).

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח מסכת דשירה פרשה י – נטיעה קרובה או רחוקה

"תביאמו ותטעמו" - נתנבאו אבות ולא ידעו מה נתנבאו. "תביאנו ותטענו" אין כתיב כאן, אלא: "תביאמו ותטעמו".² אמרו: הבנים נכנסין ולא האבות. וכן הוא אומר: "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך" (שיר השירים א ח) - אמרו: גדיים נכנסין ולא תיישים.³ דבר אחר: "תביאמו ותטעמו" - ככרם זה שהוא נטוע שורות שורות, שנאמר: "מפאת קדים עד פאת ימה יהודה אחד דן אחד נפתלי אחד" (יחזקאל מח א). דבר אחר: תביאמו ותטעמו, נטיעה שאין בה נתישה שנאמר: "ובניתים ולא אהרוס ונטעתים ולא אתוש" (ירמיה כד ו), "ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד" (עמוס ט טו): "בהר נחלתך" - בהר שהבטחנו בו, שנאמר: "כי בהר קדשי בהר מרום ישראל" (יחזקאל כ מ).

שמות רבה פרשה כ סימן טז – בימי יהושע

"ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים" - למה? ... רבינו הגדול אומר: לפי שביקש הקב"ה ליתן אימתן של ישראל על עובדי כוכבים עכבן מ' שנה במדבר. ומאיר להם בעמוד ענן ביום ובעמוד אש לילה ושמעו כל העובדי כוכבים ונפלה עליהם רעה, שנאמר: "תפול עליהם אימתה ופחד", ואחריו מה כתיב: "תביאמו ותטעמו".⁵

מסכת אבות דרבי נתן נוסח ב פרק מג – נתנבא משה ולא ידע מה נתנבא

יוסף נתנבא ולא ידע מה נתנבא שנאמר: "כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא" (בראשית מה כ) - נתנבא שעתידין לנצל את מצרים. פרעה נתנבא ולא ידע מה נתנבא, שנאמר: "ונלחם בנו ועלה מן הארץ" (שמות א י) - ניבא שעתידין ישראל לעשות עמו מלחמה ולהעלות לשלום את הארץ. איוב נתנבא ולא ידע מה נתנבא, שנאמר:

¹ יחד עם הפסוק הסמוך: "ה' ימלך לעולם ועד", חותם הפסוק שלנו את שירת הים ומתווה את המטרה של כל המהלך הגדול של יציאת מצרים בכלל, קריעת ים סוף בפרט, לאמר, כניסת עם ישראל לארצו והתנחלותו שם עולמית, כאשר מקדש ה' בהר הנחלה מסמל את חירות עם ישראל ונטיעתו לבטח בארצו. בחציו השני מזכיר הפסוק את "מקדש ה'" וזה כידוע הפסוק היחידי בתורה המאזכר את בית מקדש הקבע במפורש (בספר דברים יש אזכור כללי "המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם"). אין זה "ועשו לי מקדש" של המשכן הזמני שבתחילת פרשת תרומה (שכפי שראינו לדעת רבים וטובים בא בעקבות חטא העגל), אלא מקדש הקבע בהר נחלת ה' בארץ ישראל (ראו פירוש כלי יקר על הפסוק שמבהיר שהעולם נברא ביד אחת, אבל המקדש בשתי ידיים). זה המוטיב המסיים את שירת הים. זו גולת הכותרת. אבל אנו נתעכב הפעם דווקא על החצי הראשון של הפסוק, על הלשון "תביאמו ותטעמו" - ההבטחה לביאה ולנטיעה.

² לא בגוף ראשון רבים: תביא אותנו ותטע אותנו, כי אם בגוף שלישי נסתר: תביא מישהו אחר ותטע מישהו אחר. המהלך ההיסטורי לא יהיה כ"כ פשוט ומיידי כפי שזה נראה ברגע ההתלהבות הגדולה של נס קריעת ים סוף. האבות לא יזכו ל"תביאנו ותטענו", רק הבנים. ראו במקבילה בגמרא בבא בתרא קט"ב שם מודגש הרעיון שאמנם דור יציאת מצרים שהפך לדור המדבר, לא זכה לרשת פיסיית את הארץ אבל ירש בפוטנציה ובניהם באים מכוח ירושתם: "ופשטו ליה תרוייהו: ירושה לכם מאבותיכם ומורישינן ואינן יורשין. והיינו דכתיב: תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, תביאנו לא נאמר אלא תביאמו, מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין". על בסיס משפטי זה גם מיוסדת טענתן של בנות צלפחד - עפ"י ההלכה: "לא נתחלקה הארץ אלא ליוצאי מצרים".

⁴ זו המשאלה הגדולה שנטיעת עם ישראל בארצו תהיה לדורי דורות, נטיעה שאין אחריה נתישה (או נטישה). ראו פירוש אבן עזרא על הפסוק שלנו וקישורו עם פסוק אחר ביחזקאל: "תביאמו ותטעמו" - תפילה שיעמדו שם הרבה ולא יגלו, כדרך: בהר מרום ישראל אשתלנו (יחזקאל יז כג). כך גם פירושו על הפסוק המסיים את ספר עמוס (פרק ט פסוק טו): "ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלהיך". מפרש אבן עזרא שם: "ונטעתים - ואני אנטעם על אדמתם כעץ שלא יזוז ממקומו וככה תביאמו ותטעמו וככה אשתלנו". אך כל זה לעתיד לבוא כי בית ראשון וגם שני לא היו נטיעה שאין אחריה עוד נתישה. עצם החיבור של אקורד הסיום של שירת הים עם חזון הנביאים, אומר הכל. לא רק האבות שיצאו ממצרים, אלא גם הבנים שבאו אחריהם, האבות שלנו לדורותיהם, נבאו ולא ידעו מה נבאו. שכל זה הוא לעתיד לבוא. ראו דברינו [משכן, מקדש ראשון ושני](#) בפרשת תרומה. מי יתן ויזכו בני הבנים של ימינו.

⁵ החזון משאלה של "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", האקורד המסיים את ההתלהבות הגדולה של משירת הים, נתון במלקחיים של קרקע המציאות. בין: "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים ... פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה" של תחילת פרשת בשלח, ובין מסע בני ישראל ארבעים שנה במדבר הצפוי בהמשך. רבי יהודה הנשיא (רבינו הגדול) מנסה להכיל את קרקע המציאות יחד עם ההתלהבות ולהראות שיש כאן תכנית מכוונת. ואמנם, בספר יהושע אומרת רחב למרגלים: "כי שמענו את אשר הוֹבִישׁ ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וְלַעֹג אֲשֶׁר הָחֳרַמְתֶּם אוֹתָם" (יהושע ב י). ר' יהודה הנשיא רואה בספר יהושע התגשמות המשאלה של שירת הים ואם אח"כ שוב גלו וה' תטעמו" פסק, זה עניין אחר. זה תוצאת מעשיהם של הדורות שחטאו. ההבטחה משאלה של שירת הים התקיימה בספרי נביאים ראשונים. וכבר הארכנו בנושא הדרך הקצרה לארץ ישראל בדברינו [לא דרך ארץ פלשתים](#) בפרשת בשלח.

"גם את הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל" (איוב ב י) - נתנבא שהקב"ה עתיד לחזור עליו את הטובה. משה נתנבא ולא ידע מה נתנבא, שנאמר: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (שמות טו יז) - אין כתיב כאן תביאנו ותטענו, אמרו: הבנים נכנסין והאבות אינן נכנסין.⁶

מדרש תנאים לדברים פרק ג פסוק כה – משה צפה מה ניבא

"ואראה את הארץ הטובה" - ארץ ששיבחי אותה לישראל ואמרתי להן: "כי ה' אלהי מביאך אל ארץ טובה" (דברים ח ז).⁷ אמר לו הקב"ה: הלא מן הים אתה צפית שאין אתה נכנס לתוכה, שנאמר: "תביאמו ותטעמו" (שמות טו יז).⁸

איכה רבה פתיחתא יא – אילו זכיתם

רבי יצחק פתח: "יתחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך וגו' " (דברים כח), אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (שמות טו), ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: "תבוא כל רעתם לפניך". אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה: "שמעו עמים ירגזון" (שם), ועכשיו שלא זכיתם, הרי אתם קוראים: "שמעו כי נאנחה אני".⁹

מדרש תהלים (בובר) מזמור פד – הציפור הנוודת הנכספת לבית

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' ". ולא מְשָׁל עכשיו,¹⁰ אלא משהיו ישראל בים נתאו לבית המקדש, שנאמר: "נחית בחסדך עם זו גאלת [וגו' אל נוח קדשך" (שמות טו יג), "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" (שם שם יז).¹¹

⁶ וכך הביא גם רש"י על הפסוק: "תביאמו - נתנבא משה שלא יכנס לארץ לך לא נאמר תביאנו". כאן הנושא איננו כללי "אבות ובנים" דור המדבר כולו, אלא אישי על משה. הדרשן משתמש באמירה "ניבא ולא ידע מה ניבא" במשמעות כללית שלעיתים אדם לא מודע מה בעצם יוצא מפיו ואולי שלדיבור עצמו יש כוח משלו. אבל אי אפשר להתעלם ממשמעות החלת האמירה הזו על משה אדון הנביאים שראה באספקלריה המאירה (המצוחצחת) שהוא נתנבא ולא ידע מה נתנבא. זאת ועוד, ראו מי עוד מוזכר במדרש זה (ראו המדרש בשלמותו שם). לא רק יוסף, חנה ואיוב, אלא גם פרעה וגיחזי שכולם נתנבאו ולא ידעו מה נתנבאו. משה נמצא ב"חברה טובה". גם בשירת הים שנאמרה ברוח הקודש ומתוך אמונה גדולה - ראו המדרשים בדברינו [אמונה שירה והסעה](#) בפרשת בשלח - נאמרים דברים שמי שאומרים לא יודע פירושם ופירוונם. אולי דווקא בשל ההתלהבות הגדולה והציפיות הנשגבות. ועוד במבנה של שירה. אזכור "משה" גדול הנביאים בהקשר זה מעניינת במיוחד. אפשר שבניגוד לאישים האחרים הנזכרים במדרש: יוסף, פרעה, איוב, אין זה "משה" האדם הפרטי אלא משה כמייצג העם ולפיכך אין זה פגם בנבואתו שהרי היא תלויה בהתנהגות העם בהמשך הדרך. ומשעה שאלה חטאו ונדחתה הביאה והנטיעה לדורות, "איגלאי מילתא למפרע" שלא ידע מה ניבא. אך אפשר שיש כאן גם פן אישי המרמז על אי כניסתו של משה לארץ. משה הוא ככל אדם שיש לו נגיעה ועניין אישי ואלה מונעים ממנו לראות ולהבין דברים עד סופם. אך כנגד כל הדרשות על מה שמשה הפסיד, נזכיר את הפנינה הבאה שבמדרש ספרי במדבר פרשת פינחס פסקא קלו: "את הארץ אשר תראה - מגיד שראה משה בעיניו מה שלא הלך יהושע ברגליו".

⁷ ראו דברינו [הארץ הטובה](#) בפרשת שלח לך.

⁸ כאן כבר אין "ניבא ולא ידע מה ניבא", אלא ניבא וצפה אבל לא הפנים מה שצפה (לא רצה להפנים, נלחם עד הרגע האחרון?). משה מבקש להיכנס לארץ ובה בטענה: "ארץ ששיבחי אותה לישראל", איך ייתכן שלא אכנס אליה? עונה לו הקב"ה: אין זו פליטת פה מקרית שאמרת שירת הים תביאמו ותטעמו ולא תביאנו ותטענו. מדברך אתה: "תביאמו ותטעמו" יכולת לצפות ולהבין שאינך נכנס לארץ. ראו גם פסיקתא דרב כהנא פסקא ה - החודש, שם יש דווקא נחמה קטנה למשה: "הודה בר נחמן בשם ר' שמעון בן לקיש פתח: שלח אורך ואמתך המה ינחוני יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך (תהלים מג ג). שלח אורך, זה משה ... ואמתך, זה אהרן ... א"ר יצחק: מן הים צפה משה שאינו נכנס לארץ ישראל, צופיה הליכות ביתה (משלי לא כז). תביאנו ותטענו אין כתיב כאן, אלא תביאמו ותטעמו (שמות טו יז). הא כתיב: כן יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך (תהלים מג ג)? אלא אילו סופרי ארץ ישראל שהן קדושים כארץ ישראל". ומשה הוא ודאי סופר ארץ ישראל. ועל אי כניסת משה לארץ כבר האריכו והרחיבו רבים וטובים, ראו גם דברינו [כי לא תעבור את הירדן הזה](#). ראו גם שמות רבה ה כב בדברינו [אותם הנתונים](#) [תחת הבנין](#) שכבר בסוף פרשת שמות נגזר על משה שלא יכנס לארץ. יש עוד להרחיב ולהעמיק בביטוי "סופרי ארץ ישראל" (ראו במקבילה בפסיקתא רבתי "ספרי ארץ ישראל"). ראו ירושלמי חלה ב א ש"ספרי" ארץ ישראל הם יישובי הספר.

⁹ ובהמשך שם כל האל"ף ב"ת בסדר יורד: אילו זכיתם היה מתקיים בכך דבר טוב כזה וכזה ועכשיו שחטאתם ולא זכיתם, מתקיים בכך הדבר הרע. שניהם תמיד באותה האות. וכבר נדרשנו למדרש זה בפתיחות לאיכה רבה [בדברינו לתשעה באב](#). ומכאן, דווקא הת"ו שלנו מעניינת ושונה. אילו זכיתם הייתם קוראים: "תביאמו ותטעמו" ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: "תבוא כל רעתם לפניך". מה רע ב"תבוא כל רעתם לפניך" שמכוון כלפי הגויים והוא מעין "שפוך חמתך אל הגויים"? התשובה: אילו זכיתם ונטעתם באדמתכם לדורי דורות, לא חטאתם ולא גליתם, לא הייתם צריכים נקמה בגויים. לא הייתם צריכים להתפלל לקב"ה שיגמול לגויים וישפוך עליהם חמתו. ראו הדרשה בגמרא נדרים כב ע"ב: "אלמלא חטאו ישראל - לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא".

¹⁰ לא מרגע זה התחילה הכמיהה והערגה לחצרות ה'. לא דוד הוא שמחדש עניין זה.

¹¹ מדרשים רבים מחברים את המקדש והמשכן שנזכרים בספר שמות הוא ספר הגאולה - את שירת הים, עם הציפוי על המשכן, ועם מקדש שלמה הוא בית עולמים. לא בכדי מופיעה המילה "מקדש" הן בשירת הים והן בתחילת פרשת תרומה. ראו הדף [הפטרות השבת - מקדש שלמה](#) בפרשת תרומה. אלא שאז בא חטא העגל והשנים הארוכות של משכן שילה ובניית מקדש שלמה הוא בית עולמים, כולל [קניית הר הבית](#) וכאילו פותחים תקופה חדשה - סיפור חדש של תולדות הר הבית ובית עולמים. ראו תפילת דוד

"גם צפור מצאה בית" - אמרו ישראל: עד מתי יהיו שונאין אותנו ואומרים: "כציפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו" (משלי כז ח), וכן הוא אומר: "נודי הרכס צפור" (תהלים יא א).¹² לא אמר כיונה, אלא כצפור. היונה היא נוטלין גוזליה והיא חוזרת למקומה, שנאמר: "כיונה פותה אין לב" (הושע ז יא), אבל הצפור הזה אינו כן, אלא ילדה במקומה, וכשנוטלין גוזליה אינה חוזרת למקומה.¹³ כך משלו הרשעים הקב"ה וישראל כצפור, אמר להם: "גם צפור מצאה בית ודרור קן לה".¹⁴

מסכת כתובות דף סב עמוד ב - דעת קונן יש בך

(רבי) אזיל איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן זימרא, פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב. אחלפוה קמיה, אמר להו: ניהוו שית שנין. אחלפוה קמיה, אמר להו: איכניס והדר איזיל. הוה קא מכסיף מאבוח א"ל: בני, דעת קונן יש בך, מעיקרא כתיב: "תביאמו ותטעמו", ולבסוף כתיב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".¹⁵

חג שמח

מחלקי המים

שלא זכה להקים את הבית בדברי הימים א פרק כט ותפילת שלמה בחנוכת המקדש במלכים א פרק ז. בא מדרש זה ומחבר את בית עולמים עם "תביאמו ותטעמו" של שירת היים - את בית המקדש עם יציאת מצרים ומזכיר את הכיסופים הראשונים של דור יוצאי מצרים לבית עולמים אחרי נס קריעת ים סוף. מעין תזכורת לבית דוד שלא הם היו הראשונים לכסוף למקום שכונה בארץ. ראו דרשה זו גם בילקוט שמעוני תהלים רמז תתלג: "מה ידירות משכנותיך, ידירות הם שבשבים אתה עושה את הגת הזה, ... נכספה וגם כלתה נפשי, לא משל עכשיו אלא משהיו ישראל ביים נתאוו לבית המקדש, שנאמר נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוזך אל נוה קדשך וגו' תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, מקדש ה' כוננו ידך".

¹² האם הכיר הדרשן את תופעת נדידת הציפורים בעונות מסוימות בארץ שהיא ארץ מעבר למגוון רב של ציפורים? האם חיבר אותה עם עם ישראל שבא וחולך ונכנס ויוצא לארץ ומהארץ ואין לו מנוחה?

¹³ וחזרת היונה למקומה היא דבר חיובי? תלוי איפה - בארץ או בחוץ לארץ. ראו הדרשה בבראשית רבה לג ו, איכה רבה א כט שמחבר "לא מצאה מנוח" של איכה עם "לא מצאה מנוח" של נח: "וישלח את היונה וגו' ולא מצאה היונה מנוח וגו', יהודה בר חמון בשם ר' שמעון אמר: אילו מצאה מנוח לא היתה חוזרת".

¹⁴ ראו גם המשל על היונה בקריעת ים סוף במכילתא דרבי ישמעאל בשלח: "למה היו ישראל דומים באותה שעה ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנזיק הסלע והיה נחש נושף בה. אם תכנס לפנים הרי הנחש ואם תצא לחוץ הרי הנץ. כך היו ישראל דומים באותה שעה היים סוגר ושונא רודף מיד נתנו עיניהם בתפלה עליהם מפורש בקבלה: יונתי בחוגי הסלע בסתר המדרגה וגו' (שיר השירים ב יד)". ראו דברינו [יונתי בחוגי הסלע](#) בשיר השירים. המשאלה הגדולה של בעל תהלים, כמו עם ישראל בכל דורותיו, היא להשלים את המעגל. לחבר את הבטחת הנביאים לנטיעה מחודשת באדמת ישראל (ראו המכילתא בה פתחנו שמביא פסוקים מירמיהו, עמוס ויחזקאל) - עם "תביאמו ותטעמו" של שירת היים שהתגשמה רק בחלקה. על פארי הנטיעות המחודשות בארץ ישראל, ישכנו יונים שתמיד חוזרות לקינן וגם ציפורים שיפסיקו לנדוד מקן לקן ומגלות לגלות. אולי הן יסמנו לעם ישראל שהגיעה עת לבנות ועת לטעת.

¹⁵ חזרנו לרבי יהודה הנשיא ונסיים בבבת צחוק קלה שמדגימה את דרך המדרש להשתמש בפסוקים גם ברוח קלילה יותר ולטבל בהם את חיי היום יום. רבי הלך להתעסק בנישואי בנו עם בתו של ר' יוסי בן זמרא. הסכימו (המחותנים) ביניהם שבנו של רבי ילך ללמוד תורה שתיים עשרה שנה, והם יפרנסוהו, ואח"כ יעמיד חופה ויכנס את בתו של ר' יוסי בן זמרא, ארוסתו. אבל בשעת האירוסין, העבירו את הנערה לפני החתן (כדין הגמרא בקידושין מא ע"א: "אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה"), וכשראה אותה אמר: יהיו אלה בבקשה רק שש שנים. העבירו אותה לפניו פעם נוספת (מעניין מדוע, האם ראה רבי משהו בבנו?), אמר: אולי קודם אכנס ואח"כ אלך ללמוד תורה. והיה מתבייש מאביו שראה את הנערה וחשק בה ולא יכול היה להמתין. אמר לו אביו (ר' יהודה הנשיא): דעת קונן יש בך שאתה נוהג כדרך שנהג הקב"ה. שמעיקרו של דבר הייתה הכוונה להקים את המקדש בארץ ישראל: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך ... מקדש ה' כוננו ידך" ואח"כ הקדים את מעשה המשכן עוד בהיותם במדבר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". נראה שיש כאן קצת יותר מבת צחוק קלה ושימוש קליל בפסוקים. ראו דברינו [מקדש על תנאי](#) בפרשת תרומה וראו גם הדף [בדיחות הדעת של חכמים](#) על היחס הכללי של חז"ל לשימוש בהומור בלימוד תורה. וראו עוד, המשך הסיפור שם שמרוב המתנה וגעגועים נעשתה הנערה עקרה. ראו גם דברינו [הנשים הממתנות](#) בדפים המיוחדים. ולפי מדרש/סיפור מעשה זה, נראה שהציווי על המשכן כבר במדבר, בא כולו מסיבות חיוביות, אין כאן שום אזכור או רמז לחטא עגל.